

Aan de leden**Datum**

14 november 2023

Ons kenmerk

U202300783

Lbr. 23/043

Telefoon

070-373 83 93

Onderwerp

Taakstelling huisvesting statushouders, opvang van asielzoekers en ontheemden uit Oekraïne

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Het kabinet luidt opnieuw de noodklok over het tekort aan opvangplekken voor asielzoekers, de bij de taakstelling achterblijvende huisvesting van vergunninghouders door gemeenten, en het dreigende tekort aan opvangplekken voor Oekraïense ontheemden. Daarvoor stuurde het kabinet op vrijdag 10 november vier brieven¹ naar de Tweede Kamer en ook een brief² naar medeoverheden en woningcorporaties. In deze brief licht de VNG toe wat daarbij steeds de inzet is geweest en zal zijn.

De rol van de VNG beperkt zich tot de (mogelijke) wettelijke taken van gemeenten in het kader van opvang en huisvesting en de consequenties daarvan voor andere taken op gebieden als zorg, welzijn, inburgering, onderwijs en veiligheid. Gemeenten leveren grote inspanningen voor deze opgaven. Sinds 1 juli 2023 hebben gemeenten ruim 9.800 statushouders gehuisvest. Daarnaast vangen zij momenteel meer dan 83.000 ontheemden uit Oekraïne op. Ook leveren gemeenten een bijdrage in het beschikbaar stellen van meer dan 59.000 plekken voor de asielopvang. De VNG streeft daarbij naar structurele oplossingen en meerjarig beleid.

¹ Meerjaren Productieprognose:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z19060&did=2023D45953

Verzamelbrief Opvang:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z19064&did=2023D45967

Brief inzake Asiel:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z19061&did=2023D45956

Voortgang overlastgevend gedrag en crimineel gedrag door asielzoekers:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z19062&did=2023D45957

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/11/10/tk-afschrift-brief-over-vaststellen-capaciteitsbesluit-coa-en-taakstelling-huisvesting-vergunninghouders-2024-i>

Zo roept de VNG voor opvang van asielzoekers op tot de implementatie van de reeds lang afgesproken Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen en in het verlengde daarvan de verbeterde Spreidingswet waar deze dagen over wordt gesproken in de Eerste Kamer. Voor de opvang van Oekraïners is een langetermijnperspectief nodig voor onderdak en ook voor de huisvesting van vergunninghouders (ook wel statushouders) hebben gemeenten perspectief en ondersteuning nodig. Steeds weer roept de VNG op tot structurele afspraken en oplossingen: uitvoerbaar, haalbaar en betaalbaar beleid en wegbomen uit de crisishouding waar het kabinet in is beland. Deze oproepen leidden nog niet tot een antwoord van het rijk, daarover gaat de VNG ook met een aanstaand nieuw kabinet in gesprek.

Op de korte termijn vraagt het kabinet van gemeenten vol in te zetten op de huisvesting van statushouders als middel om plekken vrij te maken in de asielopvang. Ook omdat statushouders dan kunnen beginnen met inburgeren, integreren en meedoen in onze samenleving. De VNG steunt deze oproep, maar ziet tegelijk dat dit ongelooflijk veel vraagt van gemeenten. Gemeenten die deze opgave moeten uitvoeren binnen een veel bredere opgave. Gemeenten worden gevraagd om veel verschillende aandachtsgroepen (waaronder statushouders) te huisvesten. Deze totale groep wordt groter, en er komen steeds minder sociale woningen beschikbaar.

En dit alles naast het realiseren van de opgaven zoals de opvang van Oekraïense ontheemden, de tekorten op de arbeidsmarkt, die ook weer effect hebben op het ondersteunend beleid zoals zorg, welzijn, inburgering en onderwijs, vraagstukken rond veiligheid en gebrek draagvlak, en de brede vraagstukken rond de woningmarkt en woningbouw. De VNG vraagt daarom aan het huidige én nieuwe kabinet om samen te onderzoeken hoe we meerjarig deze opgaven in samenhang kunnen doorzien en aanpakken. Belangrijk daarbij is een goede financiële uitgangspositie voor gemeenten, waarbij taken en middelen in balans zijn en gemeenten in staat worden gesteld om structurele taken uit te voeren.

Over deze uitdagingen overlegt de VNG met het kabinet en andere partijen (COA, IND, provincies, commissarissen van de Koning in hun rol van rijksorgaan, en woningcorporaties) aan de Landelijke Regietafel Asiel en Migratie (LRT).

Achtereenvolgens gaan we in deze brief in op de volgende thema's:

- De huisvestingsopgave voor statushouders;
- De opvang van asielzoekers;
- De opvang van Oekraïense ontheemden.

De huisvestingsopgave voor statushouders

De feitelijke opgave voor de komende twee tot negen maanden

De taakstelling voor de huisvesting van statushouders voor de tweede helft van 2023 is naar beneden bijgesteld (was 27.300, wordt 17.600). Oorzaken van deze bijstelling zijn onder meer:

- er kwamen minder nareizigers dan verwacht
- er zijn minder asielaanvragen ingewilligd dan verwacht
- de IND is later gestart met een inhaalslag in de beoordeling van asielaanvragen

Naast de taakstelling van 2023-II moeten gemeenten voor het eind van het jaar de achterstand van bijna 5.100 statushouders uit de eerste helft van 2023 inlopen. Voor de eerste helft van 2024 is de nieuwe taakstelling dat gemeenten 18.750 mensen moeten huisvesten. Deze taakstelling bestaat uit de reguliere prognose op instroom, vermeerderd met een uitgestelde inhaalslag van de

IND. Conform wettelijke voorschriften had het rijk vóór 1 oktober deze taakstelling kenbaar moeten maken; de VNG heeft meermaals aangegeven dat het voor een goede uitvoering belangrijk is om taakstellingen zo vroeg mogelijk te communiceren.

Langere termijn

Als we naar de middellange termijn kijken (2024 en 2025) zien we in de meerjarenprognose van het kabinet vooralsnog geen daling van de instroom, en zelfs eerder een stijging. Dit is voor de VNG reden om het kabinet te vragen om samen met gemeenten te komen tot een realistische prognose van de mogelijkheden tot huisvesting van alle aandachtsgroepen, waaronder statushouders, de komende jaren. Hierbij zal gekeken moeten worden naar het brede doelgroepen-, huisvestings- en bouwbeleid. Mensen opvangen in hotels of vakantiewoningen kan alleen een goede keuze zijn als dit echt tijdelijk is en er voldoende doorstroombmogelijkheden zijn, niet alleen de komende paar maanden, maar structureel.

Flankerend beleid

De VNG blijft het kabinet vragen aandacht te hebben voor de consequenties van hogere instroom voor terreinen als zorg, welzijn, onderwijs, inburgering, draagvlak en veiligheid. Hiervoor is soms ondersteuning nodig van ketenpartners, soms extra geld, soms extra regels en soms juist minder regels.

Interbestuurlijk toezicht

Het kabinet vraagt de provincies het toezicht op gemeenten die achterblijven op de taakstelling te intensiveren. Interbestuurlijk toezicht is een bestaand instrument, en daarom een geëigend instrument mits toegepast vanuit de reële mogelijkheden van individuele gemeenten. De VNG gaat hierover in gesprek met het kabinet.

De opvang van asielzoekers

Tekort aan opvangplekken

Er is op dit moment een tekort aan opvangplekken, mede omdat er een groot aantal statushouders waarvoor nog geen woning beschikbaar is gesteld, nog in de opvang verblijft. De VNG constateert dat de steeds wisselende communicatie en verschillende vragen die het kabinet aan provincies en gemeenten stelt, ertoe leiden dat het voor de Provinciale Regietafels (PRT's) moeilijk maakt een consistente koers te varen. De VNG pleit dan ook voor hanteren van één verdeelsleutel die consequent wordt toegepast, waarna eventuele tussentijdse verzoeken worden gelieerd aan de oorspronkelijke opdracht. Op die manier kunnen PRT's structureel gaan bouwen aan een verdeling tussen gemeenten. In de brief van 10 november is nu aangegeven dat gemeenten 96.000 opvangplekken moeten realiseren voor 1 januari 2025, waarvan 8.100 voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv). Dit nieuwe capaciteitsbesluit vervangt alle voorgaande verzoeken vanuit het kabinet. De opgaven die zijn genoemd in de brief van 10 november 2023 zijn de opgaven waar provincies en gemeenten zich op dienen te richten.

Kleinschaligheid

Door een aantal leden van de Tweede Kamer is met betrekking tot de kleinschalige asielopvang een motie ingediend.³ De VNG verzoekt al jaren om kleinschalige opvang echt mogelijk te maken. Door het COA wordt nu verder uitwerking gegeven aan een uitvoeringskader waarbinnen kleinschalige opvang gerealiseerd kan worden. Zo gaat het COA langjarig samenwerken met het

³ Kamerstukken II 2021/22, 19 637, nr. 2939

Rode Kruis teneinde ondersteuning door het Rode Kruis bij de exploitatie van en de begeleiding op met name kleinere locaties (vanaf ongeveer 50 asielzoekers) beter mogelijk te maken. Gemeenten kunnen voor aanmeldingen of vragen omtrent de inzet van kleine opvanglocaties terecht bij het COA en Rode Kruis.

De opvang van Oekraïense ontheemden

Dreigend tekort aan opvangplekken

De afgelopen tijd zien we dat er een tekort aan opvangplekken voor Oekraïense ontheemden ontstaat. Dit maakt het werk van de 'hubs' (aanmeldlocaties voor Oekraïense ontheemden die opvang nodig hebben) in Amsterdam en Utrecht zeer lastig, en is deze in Amsterdam zelfs tijdelijk gesloten. Via het Veiligheidsberaad, dat tot 1 januari a.s. een coördinerende en ondersteunende rol heeft, worden extra plekken gezocht conform de in het Veiligheidsberaad afgesproken verdeelsleutel; nog niet alle regio's voldoen daaraan.

Nieuwe regelgeving vertraagd

De tijdelijke wet Opvang Oekraïners die het geldende staatsnoodrecht gaat vervangen, zal tenminste niet per 1 januari 2024 in werking treden, omdat de wet nog niet is behandeld in het parlement. Met deze wet verschuift de verantwoordelijkheid van de burgemeesters (op basis van het staatsnoodrecht) naar het College van B&W. Daarnaast werd in de wet en lagere regelgeving een aantal andere zaken geregeld. Vooruitlopend op deze nieuwe regelgeving wordt gewerkt aan een nieuw Bestuurlijk Afsprakenkader (BAK) voor de opvang van Oekraïners. De VNG zal haar leden hierover op korte termijn nader informeren.

Derdelanders

In eerdere ledenbrieven, meest recent op 1 september jl.⁴, informeerde de VNG u over de stand van zaken rond de beëindiging van de toepasselijkheid van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB) voor zg. derdelanders (mensen zonder Oekraïens paspoort die ten tijde van uitbreken van de oorlog rechtmatig in Oekraïne verbleven). Inmiddels heeft de zitting van de Raad van State plaatsgevonden, maar is er nog geen uitspraak. Wanneer deze uitspraak volgt is nog niet zeker. Conform de afspraken die de VNG heeft gemaakt met het kabinet, zal na de uitspraak eerst een bestuurlijk overleg volgen om de consequenties van de uitspraak voor de uitvoering in gezamenlijkheid te bespreken.

Mocht u vragen hebben naar aanleiding van deze ledenbrief, neemt u dan gerust contact op met de VNG via vluchtelingen@vng.nl

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mr L.K. Geluk
Algemeen directeur

⁴ <https://vng.nl/brieven/beeindiging-rtb-derdelanders-per-4-september-0>